

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta

Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia

Päälöydökset

- Seksuaalinen häirintä on huomattavasti seksuaalista väkivaltaa yleisempää
- Harvempi kuin joka kymmenes perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvä lapsi on kokenut seksuaalista häirintää viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana
- Perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvien sekä toisen asteen koulutuksessa olevien nuorten seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat verrattain yleisiä: noin joka viides nuori oli kokenut häirintää viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana
- Tytöt kokevat seksuaalista häirintää huomattavasti poikia yleisemmin

Kirjoittajat:

Riikka Ikonen
Erikoistutkija, THL

Nina Halme
Erikoistutkija, THL

TAUSTA

Tietoon perustuvan päätöksenteon, ohjauksen ja valvonnan tueksi, opiskelija-huollon sekä koulujen ja varhaiskasvatuksen toiminnan ja niiden johtamisen kehittämiseksi tarvitaan säännöllistä seurantatietoa eri-ikäisten ja erilaisissa elämäntilanteissa elävien lasten ja nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta. Koska vain pieni osa seksuaalisista häirintä- ja väkivalta-tapauksista sekä hyväksikäytöstä tulee viranomaisten tietoon, itseilmoitukseen perustuvia menetelmiä tarvitaan kattavan kokonaiskuvan saamiseksi ilmiöstä. Kouluterveyskyselyä on kehitetty ja tullaan kehittämään siten, että se voi toimia pohjana pysyväälle lasten ja nuorten seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemusten seurannalle. Tämä vastaa WHO:n suositukseen, jossa eri maita on suositeltu toteuttamaan lasten kaltoinkohtelun prevalenssin säännöllistä ja systemaattista mittausta, joka perustuu yli 10-vuotiailla lapsilla lasten itsensä raportointiin kokemuksiin (Meinck ym. 2016). Tiedon tulisi muodostaa perusta seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen tähtäville interventioille ja toimintaohjelmille.

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA VÄKIVALTA ILMIÖNÄ JA SEN MITTAAMINEN

Kaikki seksuaalinen häirintä ja väkivalta on väkivaltaa, joka loukkaa kohteeksi joutuneen henkistä, fyysistä ja/tai seksuaalista koskemattomuutta. Jako seksuaalisen häirinnän ja väkivallan välillä ei ole selkeä. Seksuaalisella häirinnällä voidaan tarkoittaa erilaisia asioita tarkastelunäkökulmasta ja viitekehystä ymmärrettynä. Seksuaalinen häirintä on ei-haluttua seksuaalista toimintaa, joka voi ilmetä sukupuoleen perustuvana häirintänä, seksuaalisena vallankäyttönä tai ei-haluttuna seksuaalisena huomiona (Espalage ym. 2016, THL 2017a). Seksuaalista häirintää voi tapahtua aikuisten välisissä, aikuisten ja lasten tai lasten välisissä suhteissa. Lasten ja nuorten kontekstista katsottuna oleellista on, että häirintään liittyy lapsen tai nuoren altistaminen ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, johon hänellä ei ole mahdollisuutta antaa suostumustaan (Pelastakaa lapset 2013).

Seksuaalista häirintää voi tapahtua monilla tavoin. Se voi olla esimerkiksi vihjailuvia eleitä tai ilmeitä, härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisistä vitsejä, vartaaloon tai pukeutumiseen liittyviä huomautuksia, seksuaalisesti värityneitä viestejä tai puhelinsoittoja ja seksuaaliväritteisiä ehdotuksia. Koskettelemalla tapahtuvan häirinnän ja seksuaalisen väkivallan raja ei ole tarkka ja käsitteet ovatkin osittain päällekkäiset. Häirintä saattaa olla toistuvaa, jolloin ahdistelun ilmapiiri on läsnä koko ajan häirintää kokevan nuoren arjessa ja lasta tai nuorta saatetaan johdatella seksuaalisen väkivallan uhriksi. Häirintä voi kuitenkin olla vain yksittäinen teko, eikä toistuvuutta vaadita. Seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä on tasa-arvolain 7 §:ssä kiellettyä syrjintää sukupuolen perusteella.

Näin tutkimus tehtiin

Tutkimus perustuu keväällä 2017 tehtyyn THL:n Kouluterveyskyselyyn. Kouluterveyskysely on koko maan kattava väestötutkimus, jossa kerätään laajasti tietoa nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja palveluista.

Kohderyhmänä ovat perusopetuksen 4. ja 5. luokkien oppilaat (vastausaktiivisuus 80 %) ja heidän huoltajansa (30 %) sekä perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaat (63 %). Toisen asteen koulutuksen osalta arvioitu vastausaktiivisuus oli lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla 50 % ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla 40 %. Kysely toteutetaan joka toinen vuosi.

Yleisintä seksuaalisen häirinnän muotoa edustaa sanallinen häirintä. Häirintään syyllistyvä voi esimerkiksi käyttää sanallisia seksuaalissävytteisiä loukkauksia, kuten homoksi nimittelyä, keinona todistaa omaa heteroseksuaalisuuttaan (Espalage ym. 2016) ja siten ryhmän sosiaalisten normien noudattamista. Lisäksi seksuaalisen häirinnän esiintymisen huippu ajoittuu ajankohtaan, jossa nuoret käyvät läpi mittavia kehityksellisiä muutoksia (Espalage ym. 2016). Vertaisryhmältä tuleva seksuaalinen häirintä on yleistä: neljä nuorta kymmenestä oli kokenut sanallista häirintää Espanjassa kuluneen kolmen kuukauden aikana (Vega-Gea ym. 2016) tai Yhdysvalloissa kuluneen vuoden aikana (Espalage ym. 2016).

Seksuaalinen väkivalta käsitteenä kattaa laajan skaalan tekoja, jotka loukkaavat tai pyrkivät loukkaamaan teon kohteen koskemattomuutta. Seksuaalinen väkivalta voi olla koskettelua, pakottamista koskettelemaan sekä painostamista tai pakottamista seksuaalisiin tekoihin. Seksuaalirikokset on määritelty rikoslaissa. (THL 2017b.) Nuorten kokeman seksuaalisen väkivallan yleisyys vaihtelee huomattavasti Euroopan eri maissa. Viimeksi kuluneen vuoden aikana kuusi tyttöä kymmenestä oli joutunut seksuaalisen aggression kohteeksi Alankomaissa, Espanjassa ja Puolassa ja kuusi poikaa kymmenestä Espanjassa ja Kreikassa. Vastaavasti Tanskassa, Virossa ja Ranskassa vähemmän kuin yksi tyttö tai poika kymmenestä oli joutunut seksuaalisen aggression kohteeksi. (Krahé ym. 2014.)

Seksuaalisen häirinnän tai väkivallan kohteeksi joutunut nuori voi kokea pelkoa, nöyryytystä, ahdistusta ja epäluottamusta muihin ihmisiin. Häirinnästä saattaa seurata fyysisiä oireita, keskittymisvaikeuksia, koulunkäynnin vaikeuksia, opintojen keskeytystä, sosiaalisia ongelmia, hermostuneisuutta, masennusta, unettomuutta tai alkoholin tai päihteiden käyttöä. (Satyanarayana ym. 2015, Gilbert ym. 2009.)

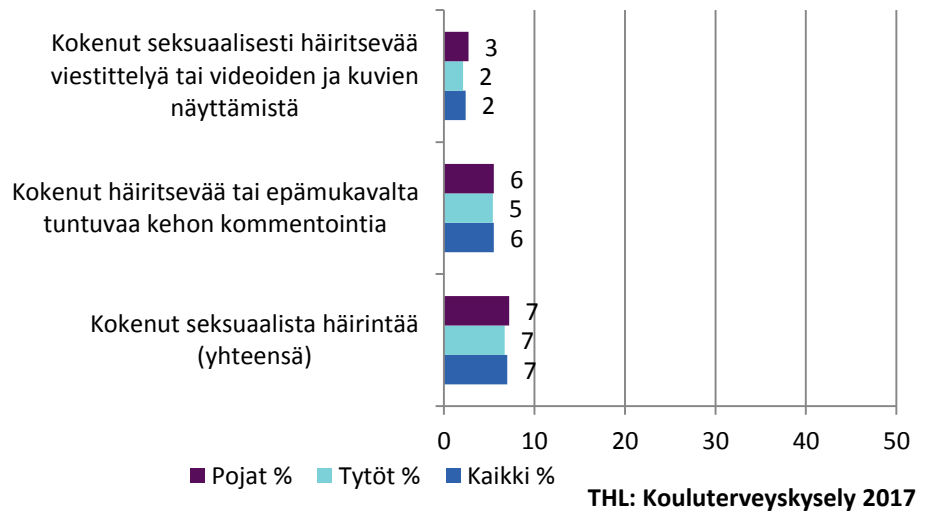
Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyville lapsilta kysyttiin seksuaalisesta häirinnästä kahdella väittämällä: onko hän kokenut häiritsevää tai epämukavalta tuntuva kehon kommentointia tai seksuaalisesti häiritsevää viestittelyä tai videoiden tai kuvien näyttämistä. Lisäksi kysyttiin kiusaamiskysymysten yhteydessä, onko hän kokenut kuluva lukukauden aikana kiusaamista sukupuoleen liittyen, esimerkiksi kiusattu sen vuoksi että on tyttömäinen poika tai poikamainen tyttö tai homoksi nimittelyä. Seksuaalisesta väkivallasta kysyttiin koskettelusta yksityisille alueille tai toisen koskettamisen painostamisesta tai pakottamisesta. Lisäksi kysyttiin tekijää ja onko kertonut kokemastaan häirinnästä tai väkivallasta luottamalleen aikuiselle.

Perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyville nuorilta sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta kysyttiin, ovatko he kokeneet häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua puhelimesta tai internetissä, koulussa, harrastuksissa, julkisessa tilassa tai yksityisessä tilassa. Tässä raportoidaan viestimien kautta, koulussa tai julkisessa tilassa tapahtunut seksuaalinen häirintä. Lisäksi kysyttiin sukupuoleen liittyvästä kiusaamisesta kuluva lukukauden aikana, esimerkiksi kiusattu sen vuoksi että on tyttömäinen poika tai poikamainen tyttö tai nimittely homoksi. Seksuaalisen väkivallan kokemuksesta kysyttiin kolmella kysymyksellä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana: kehon intiimien alueiden koskettelu vastentahtoisesti, seksiin painostaminen tai pakottaminen sekä rahan, tavarain tai päihteiden tarjoaminen vastineeksi seksistä. Väittämät yhdistettiin siten, että yhteen tai useampaan väittämään myönteisesti vastanneen nuoren määriteltiin kokeneen seksuaalista väkivaltaa. Nuorilta, jotka olivat kertoneet kokemastaan häirinnästä tai väkivallasta, kysyttiin vielä avun saamisesta koulun aikuisilta ja palveluista koulun ulkopuolelta.

TULOKSET

Seksuaalinen häirintä

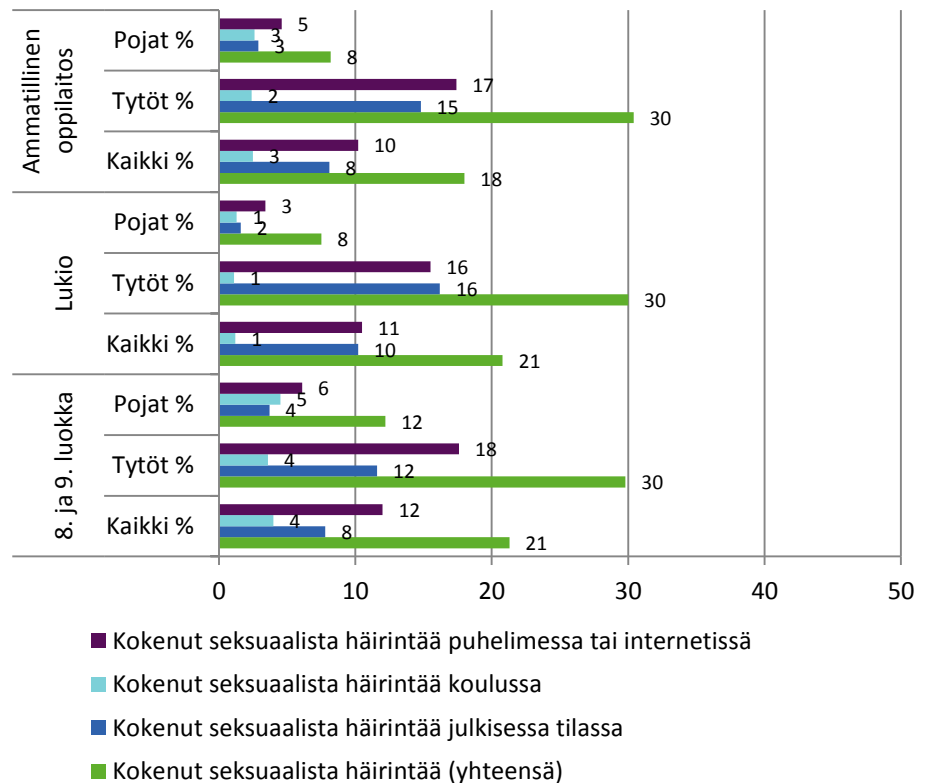
Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista pojista ja tytöistä 7 % oli viimeksi kulu-
neen 12 kuukauden aikana kokenut häiritsevää kehon kommentointia tai sek-
suaalisesti häiritsevää viestittelyä. Kehon kommentointi oli viestittelyä tai ku-
vamateriaalia yleisempi häirinnän muoto (6 % vs. 2 %, mainintajärjestyksessä)
(Kuvio 1.)

Kuvio 1. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvien oppilaiden kokema seksuaalinen häirintä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana

Seksuaalisen häirinnän kokemukset lisääntyvät huomattavasti perusopetuksen yläluokille siirryttäessä sekä pojilla että tytöillä. Näyttäisi myös siltä, että ilmiön sukupuolittuminen vahvistuu yläluokille siirryttäessä - tytöillä seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat huomattavasti yleisempiä kuin pojilla. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista pojista yli kymmenes (12 %) ja tytöistä kolmannes (30 %) oli viimeisen vuoden aikana kokenut seksuaalista häirintää eli kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua tai seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua. Seksuaalisen häirinnän kokemusten yleisyydessä ei tapahdu suuria muutoksia toiselle asteelle siirryttäessä. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten pojista 8 % ja tytöistä 30 % oli kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä viimeisen 12 kuukauden ajalta. (Kuvio 2.)

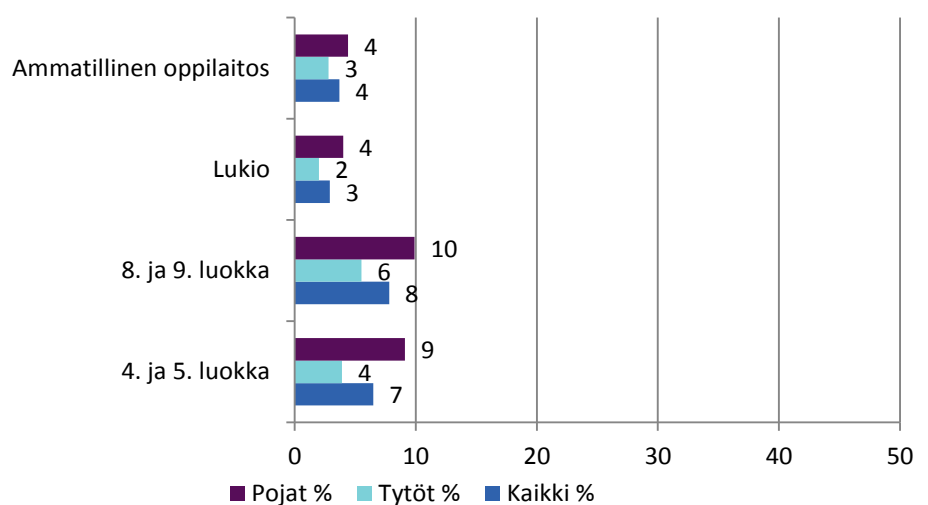
Suurin osa tyttöjen kokemasta seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu puhelimes-
sa tai internetissä (tytöistä 15-18 % ja pojista 3-6 % kouluasteesta riippuen) tai
jossain julkisessa tilassa (tytöistä 12-16 %, ja pojista 2-4 % kouluasteesta riip-
puen). Vain pieni osa oppilaiden ja opiskelijoiden kokemasta seksuaalisesta
häirinnästä tapahtuu koulussa. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista pojista 5
% ja tytöistä 4 % oli kokenut viimeisen vuoden aikana seksuaalista häirintää
koulussa. Lukiolaisista pojista ja tytöistä 1 % ja ammattiin opiskelevista pojista
3 % ja tytöistä 2 % oli kokenut koulussa tapahtunutta seksuaalista häirintää.
Näyttäisi siltä, että kouluissa tapahtuva seksuaalinen häirintä kohdentuu yhtä-
lailla poikiin kuin tyttöihin. (Kuvio 2.)

THL: Kouluterveyskysely 2017

Kuvio 2. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvien oppilaiden sekä toisen asteen 1. ja 2. vuotta käyvien opiskelijoiden kokema seksuaalinen häirintä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana

Sukupuoleen liittyvää kiusaamista oli kokenut harvempi kuin joka kymmenes perusopetuksessa oleva lapsi ja nuori. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa sukupuoleen liittyvä kiusaaminen oli verrattain harvinaista, alle 5 prosenttia opiskelijoista oli kokenut sitä kuluvan lukukauden aikana. Pojat kokivat sukupuoleen liittyvää kiusaamista tyttöjä yleisemmin kaikissa ikäryhmissä. (Kuvio 3.)

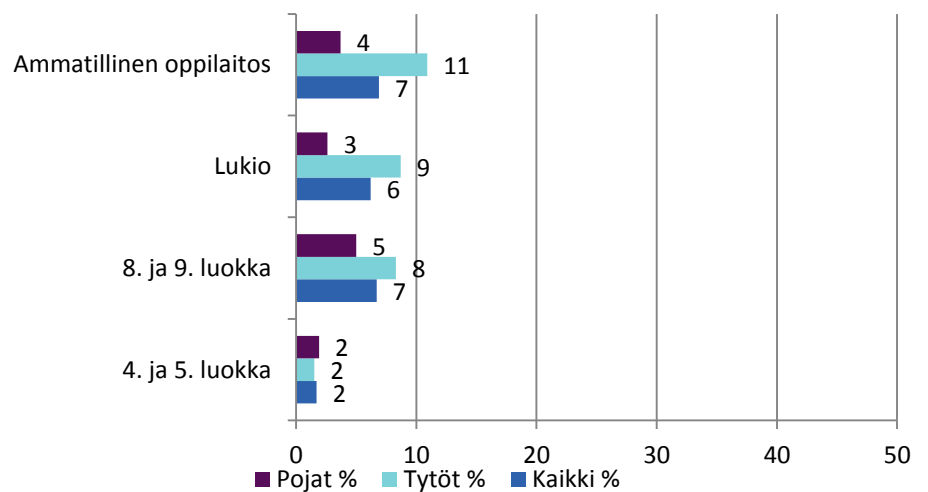
THL: Kouluterveyskysely 2017

Kuvio 3. Lasten ja nuorten kokema sukupuoleen liittyvä kiusaaminen koulussa tai vapaa-ajalla kuluvan lukukauden aikana.

Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat harvinaisempia kuin seksuaalisen häirinnän kokemukset. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista pojista ja tytöistä 2 % oli viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokenut häiritsevää tai epämuokavalta tai pelottavalta tuntunutta koskettelua yksityisillä aluilla tai kokenut, että joku toinen on painostanut tai pakottanut koskemaan yksityisiä alueitaan (esim. uimapuvun peittävä alue). Seksuaalisen väkivallan kokemusten yleisyydessä ei ole alaluokkalaisten kohdalla eroa tyttöjen ja poikien välillä. (Kuvio 4.)

Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista pojista 5 % ja tytöistä 8 % oli kokenut seksuaalista väkivaltaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Käytännössä tämä tarkoitti, että nuori oli kokenut intiimien alueiden koskettelua vastentahtoisesti, seksiin painostamista tai pakottamista tai rahan tai muun vastikkeen tarjoamista vastineeksi seksistä. Lukiossa opiskelevista pojista 2 % ja tytöistä 9 % oli kokenut vuoden aikana seksuaalista väkivaltaa. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien nuorten kokemukset seksuaalisesta häirinnästä olivat hieman yleisempiä kuin lukiossa. Ammattiin opiskelevista pojista 4 % ja tytöistä 11 % oli joutunut seksuaalisen väkivallan uhriksi vuoden aikana. Tyypillisimmin koettu seksuaaliseen väkivallan muoto oli, että nuoren intiimejä alueita oli koskeltu vasten hänen omaa tahtoaan. Tällaista vastentahtoista koskettelua oli kokenut 2-3 % pojista ja 6-7 % tytöistä kouluasteesta riippuen.

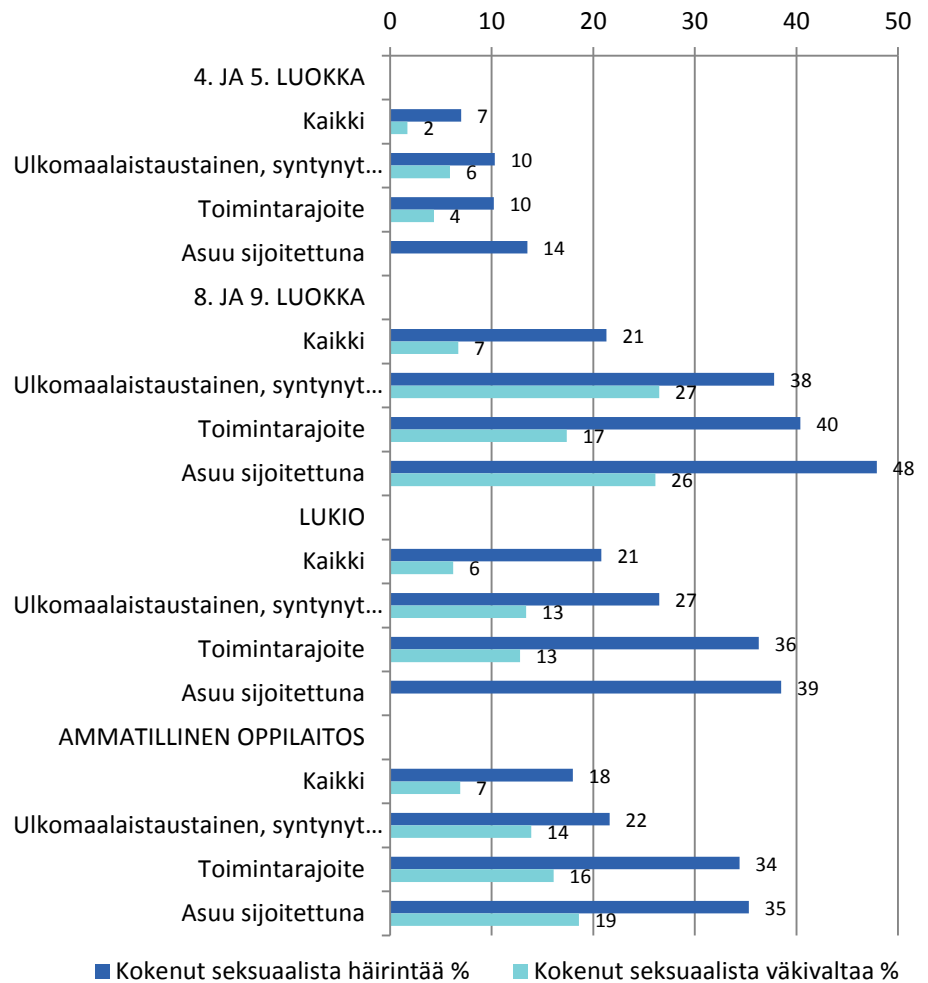
THL: Koulutehrveyskysely 2017

Kuvio 4. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen väkivalta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvien luvut eivät ole vertailukelpoisia muihin erilaisen kysymysmuotoilun vuoksi.

Seksuaalinen häirintä ja väkivalta ja taustatekijät

Kuten edellä on tuotu esille, sukupuoli on yhteydessä seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemiselle. Heteroiksi identifioitumattomien nuorten, ja erityisesti poikien, kokema seksuaalinen väkivalta on huomattavasti yleisempää kuin muiden nuorten. Jopa 15-19 prosenttia toisella asteella opiskelevista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvista pojista oli kokenut seksuaalista väkivaltaa vuoden aikana. Tytöillä vastaava luku oli 8-10 %. (ks. myös Luopa ym. 2017).

Seksuaalinen häirintä ja väkivalta näyttäisivät myös kohdentuvan tiettyihin lapsiin ja nuoriin. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista, joilla oli fyysisiä tai kognitiivisia toimintarajoitteita tai jotka olivat ulkomaista syntyperää, kymmenes oli kokenut vuoden aikana seksuaalista häirintää. Sijoitetuista lapsista 14 % oli kokenut seksuaalista häirintää. Myös seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat näillä lapsilla huomattavasti muita yleisempiä. Toimintarajoitteisista lapsista 4 % ja ulkomailla syntyneistä lapsista 6 % oli joutunut vuoden aikana seksuaalisen väkivallan uhriksi. Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemukset olivat myös perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisilla, lukiolaisilla ja ammattiin opiskelevilla huomattavasti yleisempiä, jos oppilaalla tai opiskelijalla oli toimintarajoitteita, hän oli ulkomaista syntyperää tai hän oli sijoitettuna. (Kuvio 5.)

THL: Kouluterveyskysely 2017

Kuvio 5. Ulkomaista syntyperää olevien, toimintarajoitteisten ja sijoitettujen lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta.

Koetusta seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta kertominen luotetulle aikuiselle ja avun ja tuen saanti

Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneista perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista noin puolet (53 %) oli kertonut kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luottaa. Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneista perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista oppilaista ja toisen asteen opiskelijoista noin joka kymmenes (8-11 %) olisi tarvinnut apua seksuaaliseen häirintään tai väkivalltaan koulun tai oppilaitoksen aikuisilta tai palveluista koulun tai oppilaitoksen ulkopuolelta, mutta ei ollut sitä saanut.

KIRJALLISUUTTA

Cornell D, Klein J, Konold T & Huang F. 2012. Effects of validity screening items on adolescent survey data. *Psychological Assessment* 24, 21-55.

Espalage DL, Hong JS, Rinehart S & Doshi N. 2016. Understanding types, locations, & perpetrators of peer-to-peer sexual harassment in U.S. middle schools: A focus on sex, racial, and grade differences. *Children and Youth Services Review* 71, 174-183.

Gilbert R, Widom CS, Browne K, Ferguson D, Webb E & Jason S. 2009. Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet* 373, 68-91.

Klemetti R & Raussi-Lehto E. (toim.). 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. THL, Helsinki.

Krahé B, Tomaszewska P, Kuyper L & Vanwesenbeeck I. 2014. Prevalence of sexual aggression among young people in Europe: A review of the evidence from 27 EU countries. *Aggression and Violent Behavior* 19, 546-558.

Luopa P, Kanste O & Klemetti R. 2017. Toisella asteella opiskelevien sateenkaarinuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 25. THL.

Meinck F, Steinert JI, Sethi D, Gilbert R, Bellis MA, Mikton C, Alink L & Baban A. 2016. Measuring and monitoring national prevalence of child maltreatment: a practical handbook. WHO, Geneva.

Mitchell KJM, Ybarra ML & Korchmaros JD. 2014. Sexual harassment among adolescents of different sexual orientations and gender identities. *Child Abuse and Neglect* 38, 280-295.

Opetushallitus. 2018. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Saatavilla:

http://oph.fi/download/189829_Opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisyksi_ja_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf
Viitattu 12.3.2018

Pelastakaa lapset. 2013. Ota puheeksi – Internet ja lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Pelastakaa lapset, Helsinki.

LOPUKSI

Yhteenvetona voidaan todeta, että lapset ja nuoret kokevat seksuaalista häirintää kaikissa tutkituissa ikäryhmissä. Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat huolestuttavan yleisiä ulkomaalaistaustaisilla, toimintarajoitteisilla ja sijoitetuina asuvilla nuorilla. Tytöt joutuvat seksuaalisen häirinnän kohteeksi julkisessa tilassa ja viestimien välityksellä huomattavasti poikia yleisemmin.

Verrattaessa kansainvälisiin tuloksiin Suomessa lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä yleisesti on hiukan harvinaisempaa kuin Espanjassa ja Yhdysvalloissa raportoitu vertaisen tekemä seksuaalinen häirintä. Seksuaalisen väkivallan osalta Suomi sijoittuu Tanskan kanssa maihin, joissa ilmenee suhteellisen vähän seksuaalista väkivaltaa. Lukujen vertailu antaa vain viitteitä, koska seksuaalisen häirinnän ja väkivallan määrittely ja kysymyksenasettelu vaihtelevat maittain.

Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan on stereotyyppisesti ajateltu olevan poikien/miesten toimintaa, joka kohdistuu tyttöihin. Tämän tutkimuksen tulokset, yhdessä kansainvälisen tutkimusnäytön kanssa (Krahé ym. 2014), osoittavat, että myös pojat kokevat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa. Myös pojille on tärkeä opettaa turvataitoja ja luoda ilmapiiri, jossa he voivat turvallisesti ottaa puheeksi myös seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemuksia.

Tämän tutkimuksen valossa näyttäisi myös, että seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemukset ovat yleisempiä nuorilla, joilla on toimintarajoitteita, jotka ovat ulkomaista syntyperää tai asuvat sijoitettuna. Aktiivinen seksuaalisen häirinnän ja väkivallan tunnistaminen, siihen puuttuminen ja oikea-aikaisen avun tarjoaminen on erityisen tärkeää näiden nuorten kohdalla. Turvataitoja tulee opettaa nuorille soveltuvilla menetelmillä siten, että mahdolliset kognitiiviset toimintarajoitteet ja kielenymmärtäminen otetaan huomioon. Sanaston esittely on tärkeää myös siksi, että nuorella on tarvittaessa sanoja ja keinoja tunnistaa seksuaalinen häirintä ja väkivalta ja kertoa siitä aikuiselle (Wissink ym. 2015).

Tässä tutkimuksessa ei selvitetty muunsukupuolisten nuorten kokemaa seksuaalista häirintää tai väkivaltaa. Pojat kokevat sukupuoleen liittyvää kiusaamista tyttöjä useammin. Myös muiksi kuin heteroiksi itsensä kokevat nuoret, ja erityisesti pojat, kohtaavat muita huomattavasti enemmän seksuaalista väkivaltaa (Luopa ym. 2017). Kansainvälisen kirjallisuuden mukaan sateenkaarinuoret ja transsukupuoliset nuoret kokevat ikätovereitaan enemmän seksuaalista häirintää ja kokevat häirinnän ahdistavammaksi kuin ikätoverinsa (Mitchell ym. 2014). Tulosten valossa olisi syytä pyrkiä aikuisten että vertaisryhmien osalta edistämään ymmärrystä sukupuolen ja ilmentämisen moninaisuudesta.

Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyssä seksuaalikasvatus on avainasemassa. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on edistää seksuaali- ja lisääntymisterveyttä, joka taas puolestaan kattaa mahdollisuuden turvalliseen seksielämään, positiivisen ja kunnioittavan suhtautumisen seksuaalisuuteen ja terveydenhuollon raskauden ehkäisyyn, raskauteen ja synnytykseen liittyen. Lasten ja nuorten kohdalla tavoitteena on tukea ja suojella seksuaalista kehitystä. (Klemetti & Raussi-Lehto 2016.)

KIRJALLISUUTTA

Rosenbaum JE. 2009. Truth or consequences: The intertemporal consistency of adolescent self-report on the youth risk behavior survey. *American Journal of Epidemiology* 169, 1388-1397.

Satyanarayana VA, Chandra PS & Vaddiparti K. 2015. Mental health consequences of violence against women and girls. *Current Opinion in Psychiatry* 28, 350-356.

THL. 2017a. Häirintä. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolentasa-arvo/sukupuoli/syrjinta/hairinta>. Viitattu 1.3.2018.

THL 2017b. Seksuaalinen väkivalta. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolentasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja/seksuaalinen-vakivalta>. Viitattu 1.3.2018.

UNESCO. 2018. International technical guidance on sexual education. An evidence-informed approach. UNESCO, Ranska.

Vega-Gea E, Ortega-Ruiz R & Sánchez V. 2016. Peer sexual harassment in adolescence: Dimensions of the sexual harassment survey in boys and girls. *International Journal of Clinical and Health Psychology* 16, 47-57.

Wissink IB, van Vugt E, Moonen X, Stams GJ & Hendriks J. 2015. Sexual abuse involving children with an intellectual disability (ID): a narrative review. *Research in Developmental Disabilities* 36, 20-35.

Kouluterveyskyselyn tulokset ovat saatavissa tulospalvelusta: <https://thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-091-4 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-091-4>

www.thl.fi

Seksuaalikasvatuksen yksi avainsisältö on väkivalta ja turvallisuus. Seksuaalikasvatuksen keinoin tulee opettaa lapsille ja nuorille oman tilan ja koskemattomuuden merkityksestä ja molemminpuolisesta suostumuksesta seksin perustana. Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan tunnistaminen ja ymmärtäminen loukkaukseksi toisen ihmisoikeuksia kohtaan ovat myös seksuaalikasvatuksen sisältöjä. (UNESCO 2018.) Seksuaalikasvatus, jossa on huomioitu seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisuuden moninaisuus (Klemetti & Raussi-Lehto 2016) tarjoaa pohjan sukupuolen ja seksuaalisuuden kunnioittamiselle ja toisen rajojen ymmärtämiselle.

Seksuaalisen häirinnän ehkäiseminen kouluissa ja oppilaitoksissa vaatii toimia koulutuksen järjestäjältä, koulun aikuisilta, oppilailta ja opiskelijoilta sekä huoltajilta. Koulutuksen järjestäjä vastaa toiminnan lainmukaisuudesta, resurssien riittävydestä, valvonnasta sekä epäkohtiin puuttumisesta. Seksuaalisen häirinnän vastaisen työn runkona toimivat opetussuunnitelma, oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma, tasa-arvosuunnitelma, yhdenvertaisuussuunnitelma ja järjestyssäännöt. Näiden tulee sisältää täsmälliset määräykset häirinnän ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen. Oppilaitoksilla tulee olla selvät toimintatavat seksuaaliseen häirintään puuttumiseksi ja nämä tulee olla myös oppilaiden ja opiskelijoiden saatavilla. Opettaja toimii oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa ja opiskeluhoitoryhmän jäsenenä sekä keskustelee oppilaan, opiskelijan ja huoltajan kanssa huolta herättävistä asioista. Opiskeluhoitolaisten palvelujen henkilöstö toteuttaa sekä ennaltaehkäisevää työtä että selvittää tietoonsa tullutta häirintää. Alle 18-vuotiaaseen kohdistuneet seksuaalirikokset ilmoitetaan lastensuojelun ja poliisille. Myös oppilas, opiskelija ja huoltaja voivat omalla toiminnallaan edistää turvallista opiskeluympäristöä. (Opetushallitus 2018.)

Kaikki tapahtunut seksuaalinen häirintä ja väkivalta ei ole aikuisten tiedossa. Lapsi tai nuori pystyy harvoin suojautumaan ennakkoon seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemuksilta. Tyypillisesti kertomista vaikeuttavat häpeän ja syyllisyyden tunteet sekä tekijän tuttuus. Jokaisen aikuisen vastuu on kuitenkin suojella lasta ja nuorta (Pelastakaa lapset 2013). Puuttumisessa on oleellista toisia kunnioittamaan ohjaava kasvatus, turvallisenä aikuisena oleminen nuorelle ja seksuaalista häirintää tai väkivaltaa epäiltäessä suora puheeksiotto ja oikea-aikainen auttaminen.

Tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon, että seksuaalisuutta ja väkivaltaa koskevat kysymykset saattavat houkuttaa pientä osaa nuorista pilailuvastauksiin (Rosenbaum 2009, Cornell ym. 2012). Tämän tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin linjassa aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen kanssa häirinnän ja väkivallan esiintyvyydessä. Mahdollisten pilailuvastauksien ei voida olettaa muuttavan olennaisesti tämän tutkimuksen tuloksia. Seksuaalinen häirintä ja väkivalta saatetaan mieltää ensisijaisesti tyttöihin kohdistuvaksi ilmiöksi. Poikien ja muunsukupuolisten voi olla vaikea raportoida kokemastaan jopa anonyymissä kyselyssä, mikä voi heikentää tulosten luotettavuutta.

Tämän julkaisun viite: Ikonen R & Halme N. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6, maaliskuu 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.